

PLANTENWERKGROEP

--- NMC-Schijndel --- Natuurgroep Gestel ---

Plant van de maand juni 2026

Knikkend nagelkruid

Algemeen

Wetensch. naam	Geum rivale L***.
Uitspraak	Géum rivále
Familie	Rosaceae/Rozenfamilie
Geslacht	Geum/Nagelkruid
Soort	Knikkend nagelkruid
Plantvorm	Kruid. Hemicryptofyt****
Leefvorm	Overblijvend
Hoogte	15 tot 45 cm.
Wortel	Wortelstok
Stengel	Rechtopstaand
Bladstand	Verspreid
Bladvorm	Samengesteld
Bladkleur	Groen
Bladrand	Gezaagd
Plant	Eénhuizig
Bloeiperiode	April – juni
Bloeiwijze	Los vertakt
Bloemtype	Tweeslachtig
Bloemkleur	Lichtgeel, rood aangelopen
Bloemvorm	Regelmatig
Kelkbladen	5-6
Kroonbladen	5-6
Meeldraden	Veel
Stijlen	Veel
Stempels	1
Vruchtbeginsel	Bovenstandig
Vrucht	Dopvrucht
Groeiplaats	Loofbos(randen)

Foto 1. Knikkend nagelkruid

Afb 2 en 3. Wortelstok

Inleiding

Dit jaar kijk ik terug naar de plant die ik 10 jaar geleden beschreef, dat was de **Bijenorchis**. In die inleiding staat: "Wellicht de meest bijzondere planten die de bloemist al in lengte van jaren levert is de Orchidee. Voor menigeen van ons zal de eerste kennismaking met orchideeën dan ook daar begonnen zijn. Dat er ook Orchideeën 'in het wild' voorkomen is dan een latere ontdekking en waarschijnlijk bijna altijd 'ver weg'. Toch hoeft dat 'ver weg' niet, want wij kunnen Orchideeën ook dichtbij tegenkomen".

Deze maand staat 'n zeldzame plant van onze flora in de belangstelling: het **Knikkend nagelkruid**.

Naamgeving

Geum. Het Griekse geuein staat voor proeven. Wortels smaken naar kruidnagel.

Rivale. Rivale wil zeggen dat de plant aan beken groeit. Dat kunnen we aan de standplaatsen terugzien.

Knikkend. Let op de bloeiende bloemen, de omgebogen bloeistelen laten de bloem hangen/knikken.

Nagelkruid. De naam duidt op de kruidnagelsmaak van de wortel.

In het Fries, Frans, Duits en Engels noemt men de plant achtereenvolgens: Hingjend nagelkrûd, Benoîte des ruisseaux, Bachnelkenwurz en Water Avens.

Plaatsing

Heukels** plaatst de plant in de Rozenfamilie, in het geslacht Nagelkruid en de soort Knikkend nagelkruid. In dit geslacht worden verder Geel- en Groot nagelkruid genoemd. Verder zijn er nog enkele kruisingen/varianties bekend. Voor ons zal het Geel nagelkruid (*Geum urbanum*) de meeste waarnemingen opleveren.

Beschrijving

Levensvorm. Knikkend nagelkruid is een overjarig kruid en valt bij de indeling van Raunkiaer onder de Hemicryptofyten***. De plant zal tussen de 15 en 45 cm. hoog worden, Ze vormt pollen.

Wortels. Knikkend nagelkruid heeft een wortelstok. De afbeeldingen 2 en 3 laten dat getekend zien. Deze plant graaf ik -om duidelijke redenen- niet uit om zelf te ontdekken hoe die wortel er uitziet.

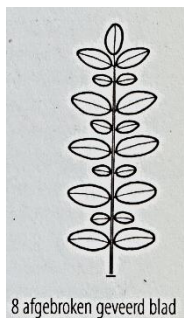
Foto 4. Rode stengel
Bloeiwijze

Foto 5. Blad onderzijde

Foto 6*. Bladrand gezaagd

Stengel. De ronde, roodachtige, rechtopgaande stengels zijn bovenaan vertakt (foto 4). De beharing is afstaand.

Bladeren. Het is interessant de groene bladeren te bestuderen. Om te beginnen zijn ze in totaalomvang vrij groot. Ze zijn *oneven afgebroken geveerd*. In het Botanisch woordenboek wordt *afgebroken geveerd* als volgt beschreven: "Met afwisselend grote en kleine deelbladeren". De tekening en ons blad maken dit duidelijk.

Oneven wil zeggen dat er een topblad/blaadje is. Bij het Knikkend nagelkruid is dit een duidelijk grote lob. De bladrand is gezaagd. Let ook op de kleine steunblaadjes (afb.7. afgebroken geveerd en foto 8. Blad bovenzijde).

Foto 9 . Kelkblaadjes

Foto 10. Kroonblaadjes

Foto 11. Meeldraden/stampers

Bloemen. De bloeiwijze(foto 4) is als *los vertakt* te noemen. De bloemen hangen aan de gebogen bloeistengeltjes. De vijf(zes) roodbruine kelkblaadjes vormen als het ware een klokje(foto 9). Daarbinnen zien we de vijf(zes) lichtgeel tot roze kroonblaadjes die donkerroze geaderd zijn. Ze blijken iets groter dan de kelkblaadjes(foto 10). Binnen het klokje zijn vele meeldraden en stampers aanwezig(foto 11). Elke stamper heeft één stijl en één stempel. Het geheel ziet er mooi schilderachtig uit.

← Foto 12. Van hangend naar staand

← Foto 13. Vruchtjes

↓ Foto 14. Zaadje

Vruchten. Tijdens het rijpingsproces gaat de hangende bloem over in een opstaande vrucht(foto 12). De dopvruchtjes komen nu boven de bekervormige kelk uit. Opvallend zijn de met lange, zachte haren behaarde vruchtjes(foto 13). Kijken we naar de zaadjes(nootjes), dan zien we dat de stijl voorzien is van een haakje(foto 14). Alles wijst erop dat de zaadjes door passerende dieren verspreid zullen worden.

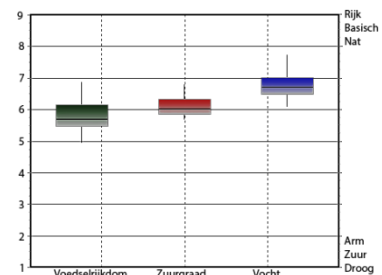
Groeiplaats

Bekijken we de groeiomstandigheden(zie ook afb.15), dan zien we dat:

- het substraat redelijk voedselrijk zal zijn.
- de zuurgraad rond de 6 moet liggen.
- de plant een omgeving met behoorlijke vochtigheid zoekt.

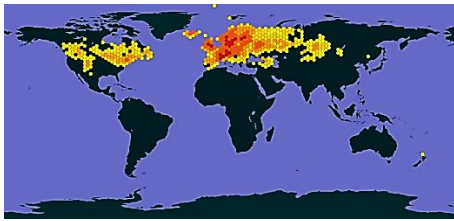
Afb.15*. Ecologische parameters

Opm. Gezien deze eerste drie voorwaarden is het te begrijpen dat de plant met zulke kleine variatiemogelijkheden zich moeilijk zal handhaven, laat staan zich spontaan uitbreiden.

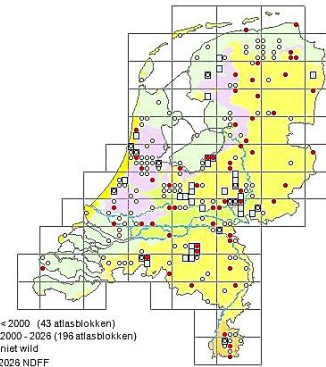

- de plant een beschaduwde omgeving zoekt.
 - de plant verlangt naar een lemig/venige grond
- Knikkend nagelkruid kunnen we aantreffen in loofbossen, bronnen, slootkanten en greppels. Ook is/wordt de plant als Stinzenplant toegepast. *Opm. Het is bekend dat de plant in ons laatste oerbos, het Beekbergerwoud, welig tierde.*

Verspreiding

Kaartje 16(links) laat zien waar de Plant van de Maand wereldwijd groeit. Zoemen we in op Nederland, dan geeft kaartje 17 (rechts) van Floron aan

waar de plant in Nederland voorkomt. Knikkend nagelkruid wordt als *inheems*, zeer zeldzaam aangeduidt.

Toepassing

Van toepassingen is weinig te vinden, hieronder wat Johan Carl Krauss in 1796 schrijft:

GEBRUIK. Weinig is van de Geneeskragten bekend geweest; voor het Berigt van KALM, dat de Ingezetenen van Nieuw Jork in Noord-Amerika, die van Europese afkomst zijn, de Wortels van deeze Plant tegen de koude Koortsen gebruikten; waarop de vermaarde BERGIUS in het XIX DEEL van de *Stokholmse Verhandelingen*, zijne Proefneemingen ten dien opzigte heeft Wereldkundig gemaakt, die waardig zijn na te zien.

Tot slot

Het geeft een bijzonder gevoel deze plant beschreven te hebben, temeer daar ik zo maar fiets-, zelfs loopafstand kan blijven aanschouwen hoe de plant zich ontwikkelt. Momenteel zijn er mooie grote pollens te bewonderen. Ook voor U, maar laat ze s.v.p. staan.

Tekst : Gerard te Dorsthorst

Afb. foto's: GtD(1,5,8,9,10,11,12,13); Flora Batava(2); Deutschlands Flora(3); Saxifraga(4); Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online(6,15); Botanisch woordenboek(7); Digital Plant Atlas(14); GBIF(Global Biodiversity Information Facility) (16); Floron(17).

1.	Knikkend nagelkruid	Schijndel	17 mei 2026
2.	Wortelstok	Flora Batava, deel 9, Jan kops e.a., 1846	
3.	Wortelstok	Deutschlands Flora, deel 2, J.Sturm e.a., 1801-1802	
4.	Rode stengel / bloeiwijze	Saxifraga – Ed Stikvoort	
5.	Blad onderzijde	Schijndel	17 mei 2026
6*	Bladrand gezaagd	Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online	
7.	Afgebroken geveerd	Botanisch Woordenboek blz.55. Henk Eggelte, 2008;	
8.	Blad bovenzijde	Schijndel	17 mei 2026
9.	Kelkblaadjes	Schijndel	17 mei 2026
10.	Kroonblaadjes	Schijndel	17 mei 2026
11.	Meeldraden/stampers	Schijndel	17 mei 2026

12.	Van hangend naar staand Schijndel	17 mei 2026
13.	Vruchtjes Schijndel	17 mei 2026
14.	Zaadje Digital Plant Atlas	
15*	Ecologische parameters Flora van Nederland-Wilde planten en hun omgeving online	
16.	Verspreiding wereldwijd GBIF	
17.	Verspreiding Nederland FLORON Verspreidingsatlas Vaatplanten	
18.	Slotfoto Saxifraga – Ed Stikvoort	

* https://www.floravannederland.nl/planten/knikkend_nagelkruid

** Heukels' FLORA van Nederland. 24e druk. 2020.

*** L. Carl von Linné (Carolus Linnaeus), Zweden, 1707 - 1778.

**** Hemicryptofyt: Plant met winterknoppen onder of iets boven de grond.

opm. 1. de Plant van de Maand is te vinden op:

<https://www.nmcschijndel.nl> en op: <https://www.natuurgroepgestel.nl>

2. mail: gerardtedorsthorst@home.nl

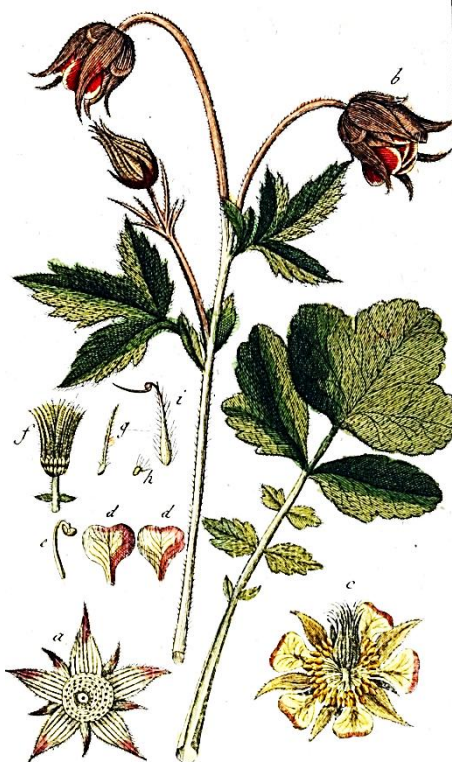
Slot(afbeelding - tekst - foto)

We verplaatsen ons naar 1796 en bestuderen onze Plant van de Maand: nu **Water nagelwortel** geheten. Johan Carl Krauss leert ons nauwkeurig kijken. Dank aan hem en ook aan de kleurenfoto van Ed Stikvoort.

W A T E R- NAGELWORTEL.

De XIIde C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN, IIde
Deel IXde St., bl. 74.

WATER-NAGELKRUID met knikkende
Bloemen, langwerpige Vruchten
en gepluimde ongedraaide Baard-
jes.

- a. De eenbladige half in tien ge-
deelde Kelk.
- b. De vijfbladerige Bloem met den
Kalk.
- c. Dezelve geopend, om de talrijke
in den Kelk ingeplante Meel-
draadjes te befchouwen.
- d. Twee Bloemblaadjes van beide
zijden gezien.
- e. Een afgezonderd Meeldraadje.
- f. De talrijke Vruchtbeginzels met
hunne Haairige Stijlen in een
Hoofdje samengevoegd.
- g. Een afgezonderd Vruchtbeginzel
met den Stijl.
- h. Hetzelve zonder Stijl.
- i. Een Zaadje met het Knokkelig
verdraaide Baardje.

BLOEITIJD. De Groeiplaats zijn-
de in het Kreupelbosch aan de kan-
ten der Beekjes, in de Noordelijke
Landen, is 't minder te verwonde-
ren, dat LINNÆUS 'er in 't eerste
den naam van Geum Rivulare aan
gegeven haat, dan dat men dien
naderhand veranderd heeft in Geum
Rivale. MÈRSE vondt het in ruige
Laanen en Boschen in Vriesland.
Het bloeit in Mey.

